

Zdaj je zima in burja in led. Na okna riše mraz vsevprek blede, mrzle rože. Če dihaš vanje, se raztajajo in izginejo. Tako bo raztopila misel na zdravo, pošteno mladost hladne rože, ki jih riše življenje toli rado.

In tako diham v tvoje srce še jaz, ki te imam rad. Ki te poznam in te imam rad. Sem s teboj vsako uro tvojega časa: s teboj, ko stojiš spomladi na griču in pevaš v zdravi objesti; s teboj, ko sanjaš zvečer ob prebrani knjigi; s teboj blizu in daleč, s teboj v luči in mraku. In ponoči, ko spiš, iščem zate besedo, da ti jo rečem.

Ali jo zavržeš?

* * *

Na tebi je, da živiš življenje dobrega človeka. Tvoja mati, tvoj oče in mi drugi, vsi smo lončarji. Zastonj se trudimo, če ni ilo pravo.

Anton Žužek.

Jos. Vandot:

Roža z Mucne gore.

6.

ipnikov Gab nazadnje že sam ni vedel, koliko časa že javka in vzdihuje v samotnem, črnem hlevu. Zdelo se mu je, da je minila že cela večnost, odkar ga je zaprl neznani mož v hlev. Pa saj tudi ni mogel vedeti, če je že pozno ali pa zgodaj. Samo to je vedel, da je še dan. Zakaj skozi ozko linico se je še vedno usipala dnevna svetloba, ki je pa le borno in medlo razsvetljevala črni hlev. Pričela je Gaba mučiti lakota, a še huje ga je mučila žeja. Pa se je domislil, da ima v malhi še nekaj kruha in sira. Hlastno je vzel oboje in pojedel, pa mu je nekoliko odleglo. Samo žeja je bila še huda, huda... »No, lepo sem si postlal,« je godrnjal Gab na listju. »Zadnji košček kruha sem zdaj-le pojedel. A kaj bom imel jutri? In pojutrišnjem? — Od lakote bom poginil, če ne bom umrl že danes od žeje. Da more biti ta mož tako hudoben! Saj mu nisem storil nič žalega, pa

me zapre sem v ta hlev in me nemara ne izpusti nikoli več iz njega. Oh, ali ni vse to samo zaradi tiste rože-ponože, ki sem jo bil utrgal v Mucni gori? Saj je tudi rajnki Martin nesrečno umrl, in znabiti bom tudi jaz, kakor so dejali stari oče...»

Gab se je prestrašil te misli, da so se mu lasje kar naježili. Skočil je z listja in je stopil k durim. Pričel jih je stresati in je vpil na ves glas, da je postal popolnoma hripav. — »Stric, oj stric!« je vpil. »Ali me slišite? Sem pridite in me izpustite iz hleva! Tu bom poginil od lakote in žeje... Usmilite se me, stric, ker sem nedolžen! Medveda zaprite sem-kaj! Medved je ukradel ovco. Saj sem ga videl doli v goščavi... Stric, stric!«

A Gab je razbijal in vpil in tulil zaman. Nihče ga ni slišal in tudi nihče ni prišel bliže. Ves utrujen in zasopel je naposled odnehal, ker ni mogel več razbijati in vpiti. Splazil se je nazaj h kupu listja, legel vanj in zaril glavo globoko v listje. Zajokal je in jokal dolgo, dolgo... Ko se je spet pomiril, se je dvignil in hotel hoditi po hlevu gor in dol, da še enkrat vse lepo premisli, kako bi vendarle pobegnil iz zaprtega hleva. Toda Gab ni mogel hoditi, ker ni videl ničesar več, niti lesenih sten in ne trdnih vrat. Tema, črna, gosta tema se je razprostrla okrog Gaba, da ni videl niti roke, če jo je dvignil pred oči. Gab se je ozrl na linico, da pogleda, zakaj ne sije več beli dan skozi njo. A niti linice ni videl več. Videl je samo temo, črno temo, ki je bila tako čudna, da je postalo Gaba strah.

»Oj, noč je že!« je spreletelo Gaba. »Ponoči bom pa sam, in nihče me ne bo branil, če pride nad me kakšen divji strah... Saj vem, da straši ponoči po takih hlevih. V vseh takih črnih hlevih straši, pa bi ravno v tem-le ne? Ali pa pride sama bridka smrt, ki jo je poslala roža-ponoža, kakor je prišla po rajnkega Martina? Oj, kaj bo z menoj!«

Lasje so stopili Gabu pokonci. Naglo se je splazil k listju in je sedel nanj. Tesno se je stisnil k leseni steni in strmел ves prestrašen v gosto temo. Prekrižal se je s tresočo roko in molil iz preplašenega globokega srca: »Oče naš, ki si v nebesih...« Dvajset očenašev je pomolil, pa je prenehal in poslušal. Zakaj zazdelo se mu je, da so se oglasili zunaj trdi, glasni koraki. — »Nemara je tisti kozavi mož?« je pomislil. »Semkaj prihaja — prihaja zato, da me izpusti iz hleva. Spoznal je nemara, da me je zaprl po krivem, in sem nedolžen.«

Koraki so postajali vedno glasnejši in so se vedno bolj bližali. Utihi nili so tik ob durih. Tedaj je zaropotalo zunaj, duri so zaječale in se odprle. Gab se je ozrl na uhod, pa je zagledal košček neba, ki je bil na gosto posut z zvezdami. Skozi duri je pa stopila v hlev velika, velika in črna postava. Gab je zavriskal v groznem strahu, ker je mislil, da je prišla zdaj res kakšna pošast strašit v hlev.

A bil ni polnočni strah, in tudi divja pošast ni bila. Bil je oni kozavi mož. Izpregovoril je s svojim debelim glasom: »Kje pa si, pobič? Kam si se stisnil, da te ne vidim? Oglasi se mi, ker nimam časa, da bi se mudil tu v hlevu.«

»Tu sem — tu na listju sedim,« je odgovoril Gab in se je oddahnil, ko je spoznal, da je res samo kozavi mož prišel v hlev. »Strah me je, stric, joj, tako strah! Lepo vas prosim — izpustite me, saj sem nedolžen in vam nisem storil nič žalega... In lačen sem — in žejen, da bom umrl...«

»Hm,« je zagodel tuji mož sredi teme. »Prišel sem k tebi, da te še enkrat povprašam. Zdaj si znabiti že uvidel, da se z mano ne smeš šaliti. Izpustim te, in te povedem v svojo kočo, če mi boš povedal po resnici. Kam si skril ukradeno ovco?«

Gab je strmel v temo, da bi zagledal moža, a ga ni mogel zagledati, ker je bila tema pregosta. Pa je odgovoril, jokavo odgovoril: »Saj sem vam bil že povedal po resnici, stric, da nisem jaz ukradel vaše ovce. Medved jo je ukradel, stric! Videl sem ga na svoje oči, kako je vlekel vašo ovco v goščavo... Verjemite mi, stric, verjemite in me izpustite!«

»Spet lažeš, spet lažeš!« je zavpil mož. »Pusti medveda v miru, ko ga ni nikjer! Če nisi ti sam izmaknil ovce, jo je pa kdo drugi, in si ti pomagal. Kaj res misliš, da ti verjamem, da si iz Podkórena? Dobro vem, kdo si ti! Malhar si, rokovnjaški malhar, ki so te poslali rokomavhi sem vohunit, da zveš, koliko živine imam jaz tu v Planici. Pa me hočete oropati, in so rokomavhi tebe poslali semkaj. Kar odkrito mi povej, če nisi rokomavh! Pa kam ste skrili mojo ovco? Če to poveš, ti bom dal jesti in piti in te bom prenočil v svoji koči... Zdaj pa povej!«

»Stric! Res sem iz Podkórena — Gab sem, Lipnikov Gab. Ne poznam rokomavhov, niti enega še nisem videl v svojem življenju. Zato pa povem, da se motite, stric! Nisem vam jaz ukradel ovce, niso jo ukradli rokomavhi, ukradel jo je medved, samo medved. Ta jo je požrl...«

A mož ni pustil, da bi Gab dalje govoril. Srdito je cepetnil z nogo in je zarjul: »Tiho mi bodi! Tiho o tistem medvedu! Fant, ti se mi lažeš kar naprej in mi nočeš povedati resnice. Zato te pa pustim tu v hlevu čez noč, tako dolgo te pustim, da prideš k pameti in mi poveš, kam je izginila moja ovca.«

Gab je slišal spet močeve trde korake, slišal, kako so duri zaškripale in zaloputnile. Pa je skočil na noge in je zavpil: »Nikarte, stric — o, nikarte! Vse sem vam povedal po resnici, za kar ste me vprašali... Izpustite me, stric! Umrl bom, če me ne izpustite... Od lakote in žeje vam bom umrl, in jutri boste imeli na vesti mojo smrt... Slišite, stric!«

Trdni zapah pri durih je pa že zaječal rezko; moževi jezni koraki so se oglasili sredi noči in so se oddaljevali, dokler niso utihnili popolnoma. Gab je tipal ob steni in se je plazil ob nji do duri. Stresel jih je z vsemi močmi in je zakričal: »Odprite stric, prosim vas, odprite! Ali slišite, da sem nedolžen? Zato mi pa odprite! Rečem vam še enkrat — odprite mi!«

Gab je pač slutil, da razsaja in vpije zaman in da ne bo nikoli preprosil neusmiljenega moža. Zato je kmalu odnehal in zlezal nazaj do listja. Hudo mu je bilo v srcu, hudo in tako bridko, da bi se bil najrajši na glas razjokal. Pa ni mogel jokati, ker ni bilo solzá v njegovih očeh.

Strah ga je pa postajalo vedno bolj sredi gluhe teme. Tresel se je in strmel s široko odprtimi očmi pred se. Da bi se iznebil strahu, se je naposled skobacal v listje in se popolnoma zaril vanje. Trikrat se je prekrižal in zmolil pet gorkih očenašev... Toda naposled ga je premagala utrujenost. Oči so ga pričeale skeleti, in zato je mižal, samo mižal. Pa je vzdahnil še enkrat in kmalu zaspal... Čudne sanje so hodile tisto noč okrog njega. Videl je kraj sebe grozne, velikanske stvore, ki so gledali nepremično nanj; z dolgimi rokami so mahali in z ostrimi zobmi so režali vanj. Gab pa je hodil po prostranih, pustih krajih, kjer je bilo samo kamenje; vode ni bilo nikjer, in solnce je žgalo, da mu je tekel znoj curkoma s čela in so bila usta suha, tako suha, da ni mogel premakniti niti jezika in poklicati ljudi na pomoč. Gab je taval kdo ve kje — in kam je taval. Samo do rože-ponože je hotel priti, da jo poprosi odpuščanja, ker jo je bil utrgal tako prevzetno. Pa rože ni bilo nikjer več, ker jo je bil pred cerkvijo pohodil Škrbčev Lojz in jo popolnoma pomandral...

Gab je pričel ječati v mučnih sanjah. Toda nena doma se je prebudil, ker je zaslišal strašen ropot in divje vpitje. Odprl je oči in poslušal. Glasno vpitje je postajalo vedno bolj razločno in je bilo strašno, tako strašno, da je Gabu zastala kri v žilah. —

»Jojmene, zdaj je ravno polnoč«, je spreletelo Gaba.

»Zdaj se je prebudil nočni

strah in znabiti prihaja naravnost proti Gabu. Zavohal me je — pa pride in me pograbi! Najde me tu med listjem... Križ božji! Usmili se me, kdor se me more usmiliti!«

Gab je nametal kup listja nase, da bi ne videl in slišal ničesar več. Toda listje mu ni pomagalo prav nič — še vedno je razločno slišal divje vpitje zunaj hleva. Naposled je pa vpitje le prenehalo. Gab se je oddahnil, ker je mislil, da je strahu zdaj konec. A se je prevaral. Hipoma je namreč prasnilo glasno in rezko ob durih, da so zaškripale na vso moč in čudno zaječale... »To je strah — to je nočni strah!« je osteklenel Gab med listjem, in mravlje so mu zagomazele po vsem životu.

A ni bil strah. Gab je namreč zaslišal sredi teme debeli glas kovega moža, ki ga je klical: »Kje pa si, pobič? Ali spiš? Zbudi se in stopi ven!«

Ker je bil Gab ves prestrašen, se je naglo skobacal iz listja. Tipal je ob steni in se priplazil do duri. Zadel je ob moža in zasopel: »Tu sem, tu, stric! Zakaj ste me prišli klicat?«

»Pojdi z menoj!« je velel mož in ga prijel za roko. Vodil ga je iz hleva in zaprl vrata za seboj. Gab se je oddahnil, ko je stopil ven v božjo noč in zagledal nad seboj na prostranem nebu brleče zvezde. Naglo je stopal kraj moža, ki ga je vodil molče preko trate. Pa je pre-mišljaj, zakaj da je prišel mož ponj ob tako pozni uri in čemu je vpil prej tako divje. A uganiti ni mogel ničesar. Zato je kar vprašal moža: »Kam me pa peljete, stric? Pa saj mi nemara ne boste spet kaj storili? Nedolžen sem, stric — zaradi vaše ovce sem res nedolžen . . .«

Mož pa ni odvrnil ničesar, ampak je stopal še hitreje. Pa tudi Gab je umolknil in se oziral nemirno v noč. Pred seboj je zagledal luč in vedel, da se bližata koči, ki v nji morebiti stanuje kozavi mož. Okence je bilo razsvetljeno in je prijazno strmelo v črno temo. Dospela sta do koče; mož je odprl duri in potisnil Gaba naprej. Gab je stopil v kočo, in zableščalo mu je pred očmi, ker je prišel tako nenadoma med rdečo svetlobo. Na nizkem, kamenitem ognjišču je gorel velik ogenj, da je bilo prijetno toplo po vsej koči, ki ni imela druge oprave kakor dolg, z bukovim listjem nastlan pógrad in tri široke police, ki so bile pribite k lesenim stenam.

Gab je mežikal in mežikal, ker njegove zaspane oči niso mogle dobro prenesti silne svetlobe. Zato se je stisnil v kot in čakal, kdaj spet izpregovori neprijazni mož. Starec je že stopil preko praga. Duri je zaprl in je sedel na pógrad. — »Sem stopi, pobič, in sedi k meni!« velel je na kratko.

Gab se ni obotavljal, ampak je stopil bliže in sedel na rob pógrada. Nič ni rekel, ampak samo čakal kaj mu bo povedal mož. No, mož je še molčal precej časa in gledal mračno v plapolajoči ogenj. Nazadnje pa je šinil z roko preko nagubančenega čela in dejal: »Pobič, ti si videl včeraj medveda doli v goščavi? Povej mi po pravici in se nikar ne laži! Ali je res pobegnil tisti medved tujemu človeku? Pravil si mi nekaj o tem; zato mi pa povej še enkrat vse, kakor veš!«

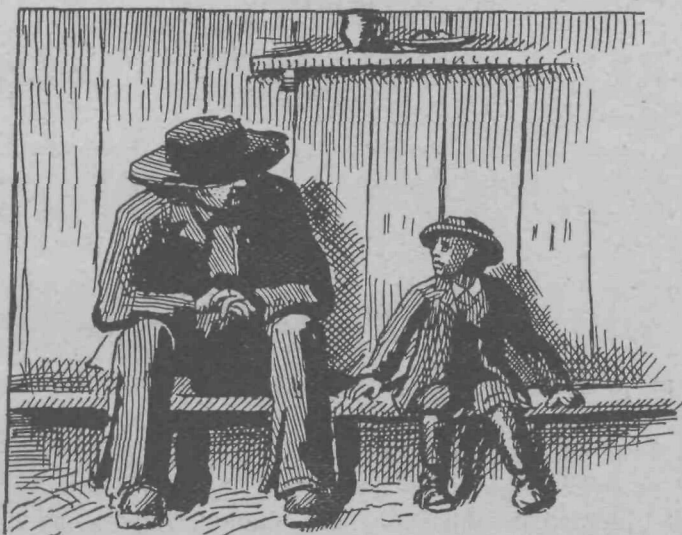
Gab se je zavzel in se začudil, da ni govoril mož nič več tako odurno in neprijazno. Zato se je oddahnil in odvrnil prostodušno: »Vedel bi vam pripovedovati o tistem medvedu! Saj sem sam videl, kako ga je vodil tuj, črn mož po naši vasi. Saj je ta medved celó mene nekaj oplazil po hrbtu, ker sem mu hotel nagajati. Pa sem mu zato vržem debel kamen v hrbet, da je visoko poskočil. V nedeljo zvečer je pa pobegnil tujemu možu. Sam sem slišal, kako so se razgovarjali pri nas in pri sosedovih o tem. In strah je bilo ljudi, ne veste, kakó strah! In tudi mene je bilo, a še najbolj me je bilo strah včeraj zjutraj, ko

sem videl doli v goščavi tega medveda. Kako me je pisano pogledal! Mislil sem, da me pogoltne. Pa me ni ...»

»Hm«, je zagodrnjal mož, kakor da še ni prepričan. Toda hipoma je dvignil glavo in je vprašal Gaba: »Pa ovco je nesel v gobcu, mojo ovco? Povej, fant, ali je bila mrtva?«

»Seveda je bila mrtva,« je odgovoril Gab. »Saj sem dobro videl, da se ni genila in ni nič beketala.«

Mož je spet molčal dolgo časa in strmel nekam pred-se. Gab ga je gledal boječe, ker še vedno ni vedel, zakaj ga je mož privedel semkaj v kočo in kaj namerava z njim. Že ga je hotel spet nagovoriti in ga povprašati. A tedaj je mož hipoma zamahnil z roko in dejal: »Pobič, ti ostaneš nocoj pri meni tu v koči. Na pógradu boš spal, da se spočiješ.

Če si lačen in žejen, glej, tam na polici imaš jesti in piti. A da te ne bo več mene strah, ti povem, da ti zdaj verjamem, kar si mi povedal o medvedu. — Tam s police vzemi, kar ti je ljubo! Potem pa leži na pógrad in zaspi! Zjutraj se pa zmeniva o vsem, kar treba.«

Mož je vstal in odšel naglo iz koč. Gab se je pa še vedno čudil in ni mogel umeti moževega vedenja. Gledal je na polico, kjer je videl kos suhe svinjine in vrč vode. Ker sta bila njegova lakota in žeja večja kot njegovo čudenje, je skočil na noge in vzel s police jed in vrč. Hlastno je pil in jedel in sedel ves vesel na pógradu. Ko se je zadosti okrepčal, je postavil vrč nazaj na polico. Trikrat je šel po koči, potem se pa vrgel na pógrad in se zadovoljno zleknil. Mežikal je z očmi proti ognju in se neprestano gladil z roko po obrazu.

»Hej, hej! Pa le ne bo nocoj nič črnih strahov in tudi bridke smrti ne bo!« si je govoril. »Premislila se je roža-ponoža in se me usmilila.

Pa sem se že bal v hlevu — no, kaj se bom jaz bal! Nič se mi ne zgodi nocoj, jutri bomo pa videli, kako bo in kaj bo. Do jutri zjutraj se pa še lahko dobro odpočijem tu na toplem...«

Gab se je zasukal proti steni. Zaprl je težke oči in čez čas je že mirno in globoko spal...

R. Bazin-Kriha:

Četrtri revež.

ati je zibala svoje dete in pela eno onih starih pesmic, o katerih — kakor o nekdanjih romarjih — ne vemo, odkod so prišle. Pred njo se je na pragu domačije raztezal ozek travnik, ki so ga ovčji zobje sproti na kratko strigli in kjer so se na napetih vrveh sušile plenice in obnošene bele obleke. Nato so se videle bežeče peščene ravnine, druga podobna drugi: vse zapuščene, neobdelane in puste, in če je pihala burja, je na njih zvenel kot srebro redko posejani biček, ko se je dotikal drug drugega. V lepih dneh se je v dalji videlo morje kot svetlobni trak: morje brez ladij in z obrežjem brez globine in zatišja.

Dežela ni bila vesela, toda Julijani je bila všeč, ker je bila v njej rojena. Bila bi neobljudena, če bi ne bilo za domačijo nekaj s kamenitimi ograjami zavarovanih polj, kjer je še precej dobro uspeval oves, zelo dobro pa krompir. Česa rabimo še več za srečo? Julijana ni mislila na to — ali bolje rečeno, nikoli ni razmišljala o tem. Ljubila je svojo Jazbino, zadnjo kmetijo, ki je kot sablja štrlela v pesek. Rada je imela svoje štiri otroke in svojega moža, ki ga je vzela revnega in ki je v znoju skrbel za družino: zdaj je kopal zemljo, zdaj spravljal halogo (morski izmeček) ali pa s starejšim sinom metal mrežo v morje. Zelo so se ji smilili berači, ki so hodili mimo, in v svojih šesterih ljubeznih in eni usmiljenosti po pravici ni nikomur zavidala življenja.